

УДК 330.3:304.5

Петроє О.М., д-р наук з держ. управління

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ЯК ЧИННИКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

У статті досліджено поняття та сутність соціального капіталу, його роль як чинника економічного розвитку. З'ясовано характерні риси соціального капіталу на макро- й мікрорівні, окреслено його ключові ознаки, узагальнено методики його вимірювання та оцінювання. Запропоновано рекомендації щодо розвитку соціального капіталу як ресурсу економічного зростання та чинника суспільних трансформацій.

Ключові слова: соціальний капітал, економічний розвиток, оцінювання соціального капіталу.

Постановка проблеми. Зміни, які тривають в Україні впродовж останніх місяців, спонукають до аналізу їх причин та пошуку шляхів виходу з кризи, що охопила всі сфери суспільного життя — економічну, політичну, соціальну і духовну. За умов динамічних і важкопрогнозованих змін, невизначеності і нестабільності дедалі більшого значення набуває звернення до таких теоретичних конструктів, які значною мірою синтезують у собі пояснення причин суспільних проблем та засоби їх розв'язання. До числа таких універсальних категорій належить «соціальний капітал».

Включенню соціального капіталу в концептуальний арсенал економічних досліджень посприяли проведені наприкінці минулого століття економетричні дослідження, які переконливо довели, що соціальний капітал, напрацьований у результаті дієвої взаємодії державних установ і суспільства, забезпечує економічне зростання. І навпаки, країнам з розділеним, кризовим суспільством (етнічних чи економічних причин) та слабкою, злочинною, корумпованою владою притаманні високі ризики економічних криз [12].

Важливими передумовами для формування соціального капіталу є високий рівень міжособистісної довіри в системі горизонтальних і вертикальних відносин та рівень доступу громадян до засобів зв'язку і масової інформації. Від рівня міжособистісної довіри залежить готовність людей вступати у взаємовідносини один з одним. У свою чергу, широкий доступ громадян до засобів зв'язку і масової інформації дозволяє розширити географію соціальних контактів і сприяє зміцненню національної єдності, створюючи в людей почуття причетності до актуальних для суспільства подій та проблем.

Основним індикатором соціального капіталу є рівень суспільної довіри. Довіра до органів державної влади є важливою характеристикою суспільних відносин, ключовим соціокультурним явищем, яке значною мірою визначає ефективність державної політики з формування громадянського суспільства, розвитку демократії та соціально-економічного розвитку країни в цілому [8]. Разом з тим, результати соціальних досліджень, здійснювані впродовж усіх років незалежності країни, відбивають критично низькі рівні довіри громадян практично до всіх владних інститутів. Дослідження громадської думки «Суспільно-політична ситуація в Україні», проведене Центром соціальних та маркетингових досліджень «СОЦИС» і Соціологічною групою «Рейтинг» у грудні 2013 р. засвідчили найвищий рівень довіри серед населення до Церкви — 64,36% та ЗМІ — 58,4%. Менше половини населення не довіряли Армії України — 49,3%, в той час як свою довіру армії засвідчили 37,8% опитаних. Практично такий само рівень довіри опитані висловили опозиції — 35,8%, не довіряли 57,7%. Міліції

довіряв лише кожен сьомий – 15,7%, що на багато менше, ніж до армії. Троє з чотирьох опитаних громадян – 74% не довіряли виконавчій владі – Уряду України. Найнижчий рівень довіри до судів – 13,1%, найбільше ж не довіряють Верховній Раді України – понад 80% осіб, що взяли участь в опитуванні [11].

Відновлення довіри до влади набуває особливого значення в сучасних умовах суспільної кризи та спонукає до розвитку соціального капіталу, що висуває завдання для науковців – ідентифікувати соціальний капітал, а для політиків – створювати умови для розвитку соціального капіталу суспільства на основі удосконалення систем управління та підвищення якості публічних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, постановка мети і завдань. Соціальний капітал є міждисциплінарною категорією, яка використовується сьогодні в різних науках (соціології, економіці, праві, державному управлінні, психології, етиці та ін.). Огляд публікацій за проблематикою соціального капіталу засвідчує, що система наукових досліджень цієї категорії як чинника економічного розвитку на загальноукраїнському рівні має достатньо інституціоналізований характер. Значну роль у розвитку теорії соціального капіталу посідають фундаментальні та прикладні дослідження, виконані в науково-дослідних установах Національної академії наук України (Інституті економіки та прогнозування НАН України; Інституті демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України; Інституті соціології НАН України), галузевих наукових інститутах та центрах (Українському інституті стратегічних досліджень, НДІ праці і зайнятості населення Мінсоцполітики та НАН України, Центрі перспективних соціальних досліджень Мінсоцполітики та НАН України, НДІ соціально-трудова відносин Мінсоцполітики, Центрі продуктивності Мінсоцполітики), освітньо-наукових закладах (КНЕУ, ДонНТУ та ін.) та науково-дослідних установах приватних і громадських організацій (Українському інституті соціальних досліджень імені Олександра Яременка, аналітичному Центрі Разумкова тощо).

Соціальний капітал розглядається сучасними вченими як рушій та важлива складова більшості теоретичних моделей економічного розвитку: постіндустріальної економіки, інформаційної економіки, економіки знань, капіталу, соціально орієнтованої економіки, сталого розвитку, мережевого суспільства, суспільства ризику, глобалізаційної економіки. Причинно-наслідкові зв'язки між соціальним капіталом та економічним розвитком стали предметом досліджень багатьох вітчизняних науковців, серед яких У. Алеїнікова [1], О. Балакірева [2], В. Геєць [3], М. Герман [4], О. Демків [5], М. Лесечко [6], М. Небава [7], О. Сидорчук [9], Л. Стрельникова [10] та ін.

Належним чином оцінюючи роль вищезазначених та багатьох інших публікацій за проблематикою соціального капіталу, варто зауважити, що відсутність загально визнаної концепції унеможливує формування цілісної системи знання про це явище та утруднює розробку практичних заходів з його оцінювання та розвитку, що зумовило вибір теми дослідження.

Метою даної статті є з'ясування передумов формування та узагальнення методик оцінювання перспектив реалізації соціального капіталу як чинника економічного розвитку.

Завдання статті:

- дослідити поняття та сутність соціального капіталу;
- розглянути методики оцінювання та вимірювання соціального капіталу;
- запропонувати рекомендації щодо розвитку соціального капіталу як ресурсу економічного зростання та чинника суспільних трансформацій.

Виклад основного змісту дослідження і отриманих результатів. Важливе місце в працях вітчизняних учених посідає аналіз теоретичних розробок соціального капіталу зарубіжних учених У. Бейкера, Г. Беккера, Р. Барта, С. Боргатті, П. Бурд'є, Б. Веллмана, К. Джонса,

М.Г. Еверета, Дж. Коулмена, Н. Ліна, П.Ді Маджіо, Р. Патнама, М. Пелдема, А. Портеса, Ф. Фукуяма, М. Шіффа та ін.

Зокрема, у дослідженнях соціального капіталу вирізняють два його рівні (за С.Боргатті, К. Джонсом, Н. Ліном): по-перше, мікрорівень – соціальний капітал як якісна характеристика індивідуального соціального актора (людський капітал); по-друге, макрорівень – соціальний капітал як характеристика групи (як правило – всього суспільства) [5].

Серед основних типів систематизації теорій соціального капіталу розглядають трьох-компонентний (норми взаємин, довіра та соціальні мережі), структурно-інституціональний (соціальні мережі – довіра) та предметно-функціональний [7].

Сформувалися такі методологічні підходи в рамках спеціальних теорій соціального капіталу [1]:

1. Мережевий підхід (П.Бурдьє, Д.Коулман), який розглядає різноманітні соціальні мережі та відповідні ресурси соціальних агентів.
2. Ціннісний підхід (Ф.Фукуяма), який концентрує увагу на ціннісних орієнтаціях та культурних традиціях як передумовах формування ефективної політичної системи.
3. Інституційний підхід (Р.Патнам), який розглядає феномен соціального капіталу з точки зору ефективності функціонування інститутів громадянського суспільства.

Окрему групу становлять виокремлені М.Грейбілом галузеві підходи у вивченні концепції соціального капіталу [1]:

1. Антропологічний підхід пояснює ефективність людської взаємодії природною (біологічної) здатністю до об'єднання і встановлення соціального порядку.
2. Соціологічний підхід описує такі поняття, як соціальні норми, мотиви людської поведінки, довіра і взаємна відповідальність.
3. Економічний підхід акцентує увагу на використанні соціального капіталу з метою максимізації індивідуальної корисності при здійсненні стратегічних інвестицій.
4. Політологічний підхід відображає ідею про роль інститутів, політичних і соціальних норм у створенні соціальної єдності, необхідної для економічного процвітання та сталого розвитку.

Значної популярності набув також предметно-функціональний підхід у дослідженні соціального капіталу [10]:

1. Соціоантропологічний, заснований на уявленнях про природні прагнення людей до об'єднання. Зокрема, Ф. Фукуяма підкреслює біологічну основу соціального порядку і бачить коріння соціального капіталу в людській природі.
2. Соціологічний – соціальний капітал розглядається як норми, мережі й організації, за допомогою яких індивіди матимуть користь.
3. Економіко-інституціональний – твердження, що люди при взаємодії один з одним прагнуть до максимальної індивідуальної корисності й використовують ресурси соціального капіталу при здійсненні різних видів діяльності.
4. Політологічний, згідно з яким особлива увага приділяється ролі інститутів, соціальних норм у формуванні людської поведінки; високий рівень матеріального добробуту не є причиною розвитку соціального капіталу, а навпаки – економічне зростання спостерігається в тих країнах, де є розвинуті громадські стосунки.

На окрему увагу заслуговує структурно-інституційний тип систематизації теорій соціального капіталу В. Радаєва [1]:

1. Структурна основа соціального капіталу передбачає наявність «мереж соціальних зв'язків» та «приналежність до певного соціального кола або членство в групі».
2. Інституційна структура базується на довірчих відносинах між агентами соціальної взаємодії та вимірюється взаємним виконанням взятих зобов'язань.

Узагальнюючи вищевикладене, можемо заключити, що на сучасному етапі наукових досліджень соціальний капітал являє собою сукупність підходів, а не єдину цілісну концепцію. Розвиток соціального капіталу розглядається крізь призму концепцій солідарності, людського капіталу, соціального інституціоналізму, соціального простору, теорії мереж, економіки знань, корпоративної соціальної відповідальності, корпоративного громадянства, соціального партнерства (діалогу) та ін. Аналіз наукових праць засвідчує, що існуючі підходи до дослідження соціального капіталу виступають свого роду новою системою відліку відповідно до таких класичних ідей та понять, як солідарність, взаємність, довіра, співробітництво та ін. Серед ключових ознак соціального капіталу найбільш інформативними, на наш погляд, є:

- змістом соціального капіталу є певний вид ресурсів;
- як вид ресурсів соціальний капітал доступний усім суб'єктам;
- соціальний капітал – це, передусім, довготривалий ресурс економічного зростання;
- ресурсний потенціал соціального капіталу зумовлений тим, що кожний економічний суб'єкт тим або іншим способом включений, інтегрований у систему соціальних відносин;
- змістом соціального капіталу є відносини довіри, солідарність, готовність до кооперації та підтримки;
- як економічний інститут соціальний капітал результується в специфічні переваги та обмеження неформального характеру, що забезпечують взаємодію економічних агентів на основі принципу «довіра – зобов'язання без санкцій»;
- розвинутість соціального капіталу різко збільшує віддачу від фізичного, фінансового і людського капіталу.

З проблемою відсутності одностайності підходу щодо визначення сутності та змісту соціального капіталу пов'язані труднощі вимірювання соціального капіталу, які стосуються вибору індикаторів, їх інструментальної оцінки, визначення взаємовпливу чинників, рівневих аспектів, джерел генерування соціального капіталу тощо.

Дослідження соціального капіталу ґрунтуються на двох основних видах методів: якісні та кількісні. Якісні методи дослідження: довіра до людей; задоволення життям; широка соціальна ідентифікація індивіда; стабільна циркуляція кадрів у соціальних організаціях (Дж.Клоуман). Кількісні методи дослідження: вимірювання соціального капіталу за допомогою індивідуальних індикаторів, таких як інтенсивність і сила контактів між індивідами, членство у суспільних об'єднаннях, електоральна активність, задоволеність взаєминами між людьми, дотримання норм взаємності, відчуття безпеки, довіра до сусідів і соціальних інститутів (Р.Патнам) [4]. У контексті оцінювання соціального капіталу важливим є його поділ на репродуктивний соціальний капітал (обсяг позитивної суспільної діяльності щодо відтворення соціального капіталу), продуктивний соціальний капітал (обсяг позитивної суспільної діяльності, яка дає приріст соціального потенціалу) та деструктивний соціальний капітал (обсяг негативної суспільної діяльності нелегальними, кримінальними і девіантними структурами та окремими індивідуумами) [6].

Необхідність вимірювання та оцінювання соціального капіталу спонукали до розробки багатьох методик, які тією чи іншою мірою відбивають існуючі концепції соціального капіталу.

1. Методика Р. Патнама, заснована на складному показнику, який базується на таких елементах: 1) інтенсивність залучення індивіда в життя суспільства; 2) суспільна активність; 3) благодійна і добродійна діяльність; 4) неформальна соціалізація; 5) ступінь міжособистісної довіри.

2. Методика Національної комісії США з громадянського оновлення, яка є альтернативною до методики Р. Патнама. Суть її полягає в тому, що замість вимірювання соціального

капіталу як позитивної цінності, можна легше виміряти відсутність соціального капіталу через традиційні виміри порушень у функціонуванні суспільства.

3. Методика Ф. Фукуями передбачає аналіз трьох найважливіших груп даних для вимірювання тенденцій зміни соціального капіталу: 1) дані про злочинність; 2) дані про сімейний стан, включаючи народжуваність, одруження, розлучення, кількість дітей, народжених поза шлюбом; 3) дані опитувань про довіру, цінності і громадянське суспільство та ін. [10].

Соціальний капітал як категорія економічної науки виник унаслідок розширеного тлумачення рушійних сил економічного розвитку, до складу яких, окрім традиційних, входять ресурси, пов'язані з мотивами й умовами, що впливають на поведінку людини не лише як на учасника господарського життя, а і як на суб'єкта життя суспільного [3]. Відтак, вимірюється та оцінюється соціальний капітал, як правило, у зв'язку з такими суспільними явищами і проблемами, як ефективність соціальних інституцій, фактори економічного розвитку та ін. Цінними у цьому контексті є результати пошукових розвідок створеної наприкінці 90-х рр. Світовим банком «Тематичної групи із соціального капіталу». У 2001 р. експерти цієї групи розробили дві методики вимірювання соціального капіталу («Інструмент оцінки соціального капіталу» (SOCAT) та «Інтегрований опитувальник» (SOCAPIQ)) [12]. Методика SOCAT призначена для збору даних щодо соціального капіталу на рівні домашніх господарств, громад та організаційному рівні як допоміжного засобу в оцінці кредитоспроможності місцевих громад. Запитальник SOCAP IQ забезпечує збір кількісних даних про різні аспекти соціального капіталу в системі загального обстеження домашніх господарств з метою вимірювання соціального капіталу в країнах, що розвиваються.

Як і інші форми капіталу, соціальний капітал приносить дивіденди лише в разі його активного використання. На індивідуальному рівні до одержуваних вигод соціального капіталу належать рівень здоров'я, виховання і навчання дітей, можливості пошуку роботи, задоволеність життям, вивільнення часу (використання послуг), когнітивна простота світу (відсутність необхідності самостійно вирішувати всі проблеми), більш широка соціальна ідентифікація; на організаційному рівні – зниження плинності кадрів, спадкоємність персоналу, неформальні можливості підвищення кваліфікації, колективний приріст знань, спадкоємність організаційної поведінки; на рівні суспільства – полегшення соціального контролю і передачі соціального досвіду, солідарність, здешевлення бюрократичної машини [2].

Сукупний економічний ефект від соціального капіталу полягає в тому, що він зменшує витрати на координацію спільної діяльності, примножує економічні ефекти за рахунок нарощування ресурсу довіри, надійності усталених професійних стандартів, етики не лише економічних, а й політичних, соціальних та духовних відносин.

Висновки:

1. Соціальний капітал являє собою потужний стимул на шляху масової самоорганізації громадян, сприяє встановленню соціальних відносин, заснованих на взаємній довірі та допомозі. Його цілеспрямоване формування і нарощування в просторі міжособових, міжгрупових зв'язків сприяє гармонізації політичних, соціальних, економічних інтересів, покращує можливості їх раціональної кумуляції на державному рівні. Невідкладність завдань розвитку соціального капіталу обумовлена його здатністю досягнення стабільності в суспільстві та сприяння демократичному розвитку. Дефіцит соціального капіталу супроводжується розколами суспільства, які гальмують економічний розвиток, соціальний розвиток, розвиток громадянського суспільства.

2. На сучасному етапі наукових досліджень соціальний капітал являє собою сукупність підходів, а не єдину цілісну концепцію. Досягненням сучасних розвідок у сфері соціального

капіталу є поєднання традиційних і інноваційних, моно- та полідисциплінарних підходів дослідження його сутності. Разом з тим, специфічні обмеження різних підходів унеможливають формування цілісної системи знання про це явище, що спонукає необхідність розробки спеціальної концепції соціального капіталу. Тому одним серед найбільш важливих завдань для досліджень у сфері соціального капіталу є виявлення дублювання і розбіжностей у різних підходах та обґрунтування на цій основі системної концепції соціального капіталу. Сучасні дослідження соціального капіталу характеризуються переважно з'ясуванням причин та наслідків існуючого стану соціального капіталу, недостатньо уваги приділяється розробці прогнозів та програм розвитку соціального капіталу як чинника економічного розвитку.

3. Важлива роль у дослідженні та нарощуванні соціального капіталу належить ініціативам держави, органів місцевого самоврядування. Позитивні результати таких ініціатив посилюють рівень солідарності, сприяють ефективності управління, підвищують довіру, активізують добродійну та благодійну діяльність, сприяють зниженню бідності, забезпечують покращення умов для соціального розвитку та конкурентоспроможності економіки. Соціальний капітал відіграє вирішальну роль і в соціальному, і в політичному, і в економічному співробітництві. Як культура довіри і толерантності, у якій з'являються великі мережі добровільних співдружностей, заснованих на взаємній довірі, соціальний капітал не тільки примножує ефект від однієї сфери до іншої, але також утілюється в інтегрованих суспільних інститутах. Рівень соціального капіталу може бути високим лише в суспільстві з розвиненими громадськими інститутами. Індивіди, що довіряють один одному, створюють різного роду об'єднання, організації, асоціації в усіх сферах діяльності.

Відповідно до законодавчо визначених різновидів об'єднань громадян в Україні для нарощування соціального капіталу доцільним є розвиток таких об'єднань, як рухи, конгреси, асоціації, фонди, спілки, політичні партії, громадські організації, професійні спілки, організації роботодавців, релігійні, кооперативні організації, об'єднання громадян з метою одержання прибутків, органи місцевого та регіонального самоврядування (ради й комітети мікрорайонів, будинкові, вуличні, квартальні, сільські, селищні комітети, органи громадської самодіяльності – народні дружини, товариські суди, інші об'єднання громадян).

4. Розвиток теорії та примноження на практиці соціального капіталу в Україні тісно пов'язані з перспективами демократизації політичних і соціально-економічних відносин: децентралізацією влади, зростанням ролі і відповідальності регіонального управління та місцевого самоврядування. Децентралізація сприяє наближенню управління до його споживачів, полегшує доступ до участі у прийнятті та контролі за реалізацією управлінських рішень, спрощує громадський контроль за державними витратами та їх результатами. Демократизація управління на основі децентралізації, розвитку громадянського суспільства, самоорганізації населення, соціального діалогу, державно-приватного партнерства, соціальної відповідальності сприятиме підвищенню ефективності управління на основі активного залучення та участі населення в прийнятті рішень, які зачіпають їх інтереси на різних рівнях та в різних сферах життєдіяльності суспільства.

5. Подальший розвиток теорії та практичного застосування соціального капіталу як чинника та індикатора соціально-економічного розвитку потребує розробки національної методики на основі визначення набору показників, програми їх збору на основі репрезентативних вибірок. Зважаючи на актуальність, окрім самостійних програм дослідження, соціальний капітал як об'єкт наукових досліджень має бути інтегрований у діючі програми дослідження соціальних, економічних, політичних, духовних відносин різних рівнів. Наприклад, за даними ООН, країни Організації економічного співробітництва та розвитку включають питання соціального капіталу в програми переписів населення.

6. Актуальність та невідкладність завдання розвитку соціального капіталу українського суспільства як джерела позитивних соціальних, політичних, економічних і культурних трансформацій, дає підстави для пропозицій про необхідність розробки концепції та державної програми розвитку соціального капіталу на 2015–2020 рр.

Перспективи подальших досліджень. Завдання розробки прогнозів та програм розвитку соціального капіталу як джерела суспільного розвитку тісно пов'язані з розробкою етапів розвитку та налагодження взаємодії між «соціальними капіталами» мікро-, мезо- і макрорівнів, що зумовлює необхідність порівняльних, міждисциплінарних досліджень суспільних процесів в умовах динамічних політичних, соціальних, економічних та культурних змін.

Список використаних джерел

1. *Алейнікова У.С.* Соціальний капітал як економічна категорія: сутність, концепції виникнення / У.С. Алейнікова // *Економіка и управление*. – 2012. – № 3. – С. 138–144.
2. *Балакірева О.М.* Ціннісні орієнтації українського суспільства: 1996 – 1999 – 2006 рр. / О.М. Балакірева [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uisr.org.ua/img/upload/files/3_ews_wvs_US_2_2008.pdf
3. *Гец В.М.* Доверие как элемент социального капитала в экономическом развитии Украины / В.М. Гец // *Экон. теория*. – 2010. – № 3. – С. 7–19.
4. *Герман М.Г.* Теорії соціального капіталу в аналітичній перспективі вивчення євроінтеграційних процесів / М.Г. Герман // *Вісн. НТУУ «КПІ» : Політологія. Соціологія. Право*. – 2011. – Вип. 4 (11). – С. 105–109.
5. *Демків О.Б.* Социальный капитал: теоретические основания и операциональные параметры / О.Б. Демків [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://i-soc.com.ua/journal/06_Demkiv.pdf
6. *Лесечко М.* Социальный капитал: теория и практика : моногр. [Електронний ресурс] / М. Лесечко, А.Чемерис. – Режим доступу : http://nads.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=37661&cat_id=37402&ctime=1141128466781
7. *Небава М.І.* Еволюція поглядів на систематизацію соціального капіталу / М.І. Небава // *Проблеми системного підходу в економіці підприємств*. – 2008. – Т. 4. – № 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/EPsAE/article/view/4333>
8. *Петроє О.* Соціальний діалог як інструмент підвищення довіри громадян до органів державної влади / О. Петроє // *Вісн. НАДУ*. – 2009. – № 3. – С. 233–240.
9. *Сидорчук О.Г.* Механізми формування соціального капіталу (державно-управлінський аспект) : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Сидорчук Ористлава Григорівна ; Львівський регіональний ін-т держ. управління Національної академії держ. управління при Президентові України. – Л., 2007. – 21 с.
10. *Стрельникова Л.В.* Социальный капитал: типология зарубежных подходов / Л.В. Стрельникова // *Общественные науки и современность*. – 2004. – № 2. – С.33–41.
11. Суспільно-політична ситуація в Україні грудень 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.socis.kiev.ua/ua/press/suspilno-politychna-sytuatsija-v-ukrajini-hruden-2013.html>
12. Social capital : Measurement Tools // The World Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://go.worldbank.org/KO0QFVW770>

References

1. *Aleynikova Yu.S.* Sotsial'nyi kapital yak ekonomichna kategoriya: sutnist', kontseptsii vynyknennya. [Social capital as an economic category: the essence, concepts of origin]. *Ekonomika i upravlenie*, 2012, № 3, p. 138–144. [in Ukrainian]

2. *Balakireva O.M.* Tsinnisni orientatsii ukrains'kogo suspil'stva: 1996 – 1999 – 2006 rr. [Value orientations of Ukrainian society: 1996 - 1999 - 2006], available at: http://uisr.org.ua/img/upload/files/3_ews_wvs_US_2_2008.pdf [in Ukrainian]
3. *Geets V.M.* Doverie kak element sotsial'nogo kapitala v ekonomicheskom razvitii Ukrainy [Trust as an element of social capital in Ukrainian economic development]. *Ekon. Teoriya*, 2010, № 3, p. 7–19. [in Russian]
4. *German M.G.* Teorii sotsial'nogo kapitalu v analitychnii perspektyvi vivchennya evrointegratsiinykh protsesiv [Social capital theory in the analytical perspective of the European integration processes study]. *Visn. NTUU «KPI» : Politologiya. Sotsiologiya. Pravo*, 2011, Issue 4 (11), p. 105–109. [in Ukrainian]
5. *Demkiv O.B.* Sotsial'nyi kapital: teoreticheskie osnovaniya i operatsional'nye parametry [Social capital: theoretical foundations and operational parameters], available at: http://i-soc.com.ua/journal/06_Demkiv.pdf [in Russian]
6. *Lesechko M., Chemeris A.* Sotsial'nyi kapital: teoriya i praktyka: monogr. Social capital: theory and practice: Monography], available at: http://nads.gov.ua/control/uk/publish/article?showHidden=1&art_id=37661&cat_id=37402&ctime=1141128466781 [in Ukrainian]
7. *Nebava M.I.* Evolyutsiya poglyadiv na sistematzatsiyu sotsial'nogo kapitalu. Problemy systemnogo pidkhodu v ekonomitsi pidpnyemstv [The evolution of views on the systematisation of social capital. Problems of system approach to the economy of enterprises.], 2008, Vol. 4, № 8, available at: <http://jrnل.nau.edu.ua/index.php/EPSAE/article/view/4333> [in Ukrainian]
8. *Petroe O.* Sotsial'nyi dialog yak instrument pidvyschennya doviry gromadyan do organiv derzhavnoi vlady [Social dialogue as the tool of increase of citizens' trust to the state power bodies]. *Visn. NADU*, 2009, № 3, p. 233–240. [in Ukrainian]
9. *Sidorchuk O.G.* Mekhanizmy formuvannya sotsial'nogo kapitalu (derzhavno-upravlins'kyi aspekt): avtoref. dis. ... kand. nauk z derzh. upr.: 25.00.02 / Sidorchuk Oristlava Grigorivna; L'vivs'kyi regional'nyi in-t derzh. upravlinnya Natsional'noi akademii derzh. upravlinnya pry Prezidentovi Ukrainy [Formation mechanisms of social capital (state management aspect)]. Lviv, 2007, 21 p. [in Ukrainian]
10. *Strel'nikova L.V.* Sotsial'nyi kapital: tipologiya zarubezhnykh podkhodov [Social capital: a typology of international approaches]. *Obshchestvennye nauki i sovremennost'*, 2004, № 2, p. 33–41. [in Russian]
11. Suspil'no-politychna sytuatsiya v Ukraini gruden' 2013 [The public political situation in Ukraine: December, 2013], available at: <http://www.socis.kiev.ua/ua/press/suspilno-politychna-sytuatsiya-v-ukrajini-hruden-2013.html> [in Ukrainian]
12. Social capital: Measurement Tools. The World Bank, available at: <http://go.worldbank.org/KO0QFVW770>

Отримано 20.03.14

Петрое О.М., д-р наук гос. управления

ПРЕДПОСЫЛКИ ФОРМИРОВАНИЯ И ОЦЕНКА ПЕРСПЕКТИВ РЕАЛИЗАЦИИ СОЦИАЛЬНОГО КАПИТАЛА КАК ФАКТОРА ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

В статье исследовано понятие и сущность социального капитала, его роль как фактора экономического развития. Выявлены характерные черты социального капитала на макро- и микроуровне, очерчены его ключевые признаки, обобщены методики его измерения и оценки. Предложены рекомендации по развитию социального капитала как ресурса экономического роста и фактора общественных трансформаций.

Ключевые слова: социальный капитал, экономическое развитие, оценка социального капитала.

Petroe O.M., Dr. Dr.Habil. of science of state administration

PRECONDITIONS FOR FORMATION AND ESTIMATION OF SOCIAL CAPITAL IMPLEMENTATION PROSPECTS AS AN ECONOMIC DEVELOPMENT FACTOR

The article explores the concept and nature of social capital, its role as a factor of economic development. Author clarifies characteristic features of social capital at macro- and micro level, defines its key features, and generalizes methods of measurement and evaluation. Recommendations for the social capital development as an economic growth resource and a social transformations factor are proposed.

Keywords: social capital, economic development, assessment of social capital.